

**BEET
HOVEN
FEST
4 - 23
OKT
OBER**

Skjebnesymfonien

ONSDAG 21., TORSDAG 22. OG FREDAG 23. OKTOBER
KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

SKJEBNESYMFONIEN

ONSDAG 21., TORSDAG 22. OG FREDAG 23. OKTOBER KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

Edward Gardner dirigent

Ilze Klava bratsj

Edvard Grieg Kor

Håkon Matti Skrede kormester

Stefan Kölsch kåsør

Med forbehold om programendringer
på svært kort varsel.

Konserten torsdag strømmes på
Bergenphilive.no

RALPH VAUGHAN WILLIAMS

(1872-1958)

Serenade to Music,
for seksten sangersolister og orkester

PĚTERIS VASKS (1946)

Konsert for bratsj og strykeorkester
(Norgespremiere)

Andante

Allegro moderato

Andante

Adagio

Ilze Klava solist

Pause

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827)

Symfoni nr. 5, c-moll, op. 67

Skjebnesymfonien

Allegro con brio

Andante con moto

Allegro –

Allegro

Gode vibrasjoner. Stefan Kölsch introduserer,
og kveldens tema er hvorfor vi blir beveget av
stemmen, og særlig den syngende stemmen.

Konserten arrangeres
med generøs støtte fra
Stiftelsen Kristian Gerhard Jebsen.

Fotografering og lydopptak er ikke tillatt under
konserten med Bergen Filharmoniske Orkester. Egen
avtale for media. Tallene i parentes bak det enkelte
verk angir dets omtrentlige varighet i minutter

Edward Gardner er Bergen Filharmoniske Orkestres sjefdirigent, internasjonalt anerkjent som en av de fremste orkesterledere i sin generasjon. Hans kontrakt er nå forlenget til 2023. Gardner ble i 2019 utnevnt til sjefdirigent for London Philharmonic Orchestra fra 2021. Gardner er født i 1974, og fikk sin utdannelse fra universitetet i Cambridge og ved Royal Academy of Music i London. Etter avlagt eksamen ble han assistent for Sir Mark Elder ved Hallé-orkesteret i Manchester før han ble utnevnt til musikksef ved Glyndebourne Touring Opera i 2004. Tre år senere fikk han den tilsvarende stillingen ved English National Opera, hvor han ble til våren 2015. I 2012 ble han tildelt Order of the British Empire for sin innsats for britisk musikk-liv. Gardner dirigerer jevnlig i store operahus som Metropolitan i New York, La Scala i Milano, Paris-operaen og ved Glyndebourne Festival Opera. I vår leder han en ny produksjon av Janáček's Kát'a Kabanova ved the Royal Opera House i London. Han har eksklusiv kontrakt med plateselskapet Chandos, og hans innspillinger har fått strålende kritikker. Med Bergen Filharmoniske Orkester har han spilt inn flere, blant annet en kritikerrost serie med musikk av Leoš Janáček, lovpriste innspillinger av Schönbergs Gurrelieder, Pelleas und Melisande og Erwartung, sanger av Sibelius med Gerald Finley, Grieg med Jean-Efflam Bavouzet, Berlioz' Grande Messe des Morts, Bartóks Ridder Blåskjeggs borg og symfonier nr. 1 og 3 av Brahms. Gardner har ledet Bergen Filharmoniske Orkester på flere suksessrike internasjonale turneer, med konserter på Edinburgh International Festival, BBC Proms samt i Hamburgs Elbphilharmonie og Amsterdams Concertgebouw.

Ilze Klava kommer fra Latvia og ble ansatt som solobratsjist i Bergen Filharmoniske Orkester i 1996. Hun er oppvokst blant profesjonelle musikere. I familien har det blant annet vært fire kvinnelige profesjonelle bratsjister over tre generasjoner. Ilze har sin utdannelse fra Musik Akademie i Latvia. Hun har vært medlem av RIX Piano Quartet i over tyve år og har vært solist med en rekke orkestre. Hun har flere ganger vært solist med Bergen Filharmoniske Orkester, deriblant kan nevnes urframføring av Olav Bergs bratsjkonsert i 2015 og Benjamin Brittens Lachrymae våren 2020. Begge konsertene er tilgjengelige på Bergenphilive.no.

Hyllest til en kollega

I oktober 1938 kunne dirigenten og organisten Sir Henry Wood (1869-1944) se tilbake på femti år som orkesterleder, og han henvendte seg til sin gode venn Ralph Vaughan Williams med sikte på et nytt verk til jubileumskonserter. Denne fikk den kreative ideen å bruke et utvalg av Englands mest kjente sangere (som alle hadde hatt noe med Wood å gjøre) i en komposisjon til ære for veteranen (*a piece in your praise if I can manage it*). Resultatet ble «Serenade to Music» for seksten sangsolister og orkester (i parentes bemerket motsatte Sir Henry seg tanken på «en ode til ham selv», og ville at verket skulle kunne brukes når som helst og til enhver anledning).

Komposisjonen er da også mer enn en tributt til en kjær kollega, som i 1895 etablerte de fremdeles ettertraktede Promenadekonserterne (sammen med impresarioen Robert Newman) og var en sentral skikkelse i landets musikkliv. Stemmene var nøye tilpasset de involverte sangerne, og sammen med teksten (hentet fra samtalen om menneskeskapt musikk og sfærenes musikk i Shakespeares «The Merchant of Venice») framkalles «den fortryllende atmosfæren fra en berusende sommernatt i en hage ved Middelhavet» (James Day). Samtidig skapte komposisjonen med sin lyriske verdighet den riktige stemningen ved feiringen av en musiker som Vaughan Williams beskrev som «en kunstner uten virtuosens tilgjorthet, uten antydning til brautende oppførsel og hysteri – en dyktig fagmann på jobb».

I noen av avsnittene danner sangerne et kor (med opptil tolv stemmer), i andre er de tildelt solistoppgaver. Wood ledet urframførelsen av verket ved jubileumskonserter i Royal Albert Hall, der orkesteret bestod av musikere fra tre London-orkestre. I første del av konserten var

Sergej Rakhmaninov solist i sin klaverkonsert nr. 2, og da han hørte «Serenade to Music» fra tilhørerplass, tok han til tårene. Noen dager etter konserten ble den første plateinnspilling gjort i HMV Abbey Road Studio 1 med de samme kreftene som ved konserten, og resultatet ble «et viktig dokument i britisk musikkhistorie» (Michael Kennedy). Komponisten og plateselskapet donerte sine inntekter fra innspillingen til Henry Wood Jubilee Fund, som gjennom årene er kommet britiske orkestermusikere til gode.

Vaughan Williams innså at det ville by på problemer å samle seksten solosangere til fremtidige framførrelser av verket, og skrev derfor arrangementer for fire solister, kor og orkester, for kor og orkester, for kor og klaver og for solofolin og orkester.

Hjerteskjærende vakkert

Den latviske komponisten Pēteris Vasks var opprinnelig kontrabassist, og har en spesiell forkjærlighet for strykeinstrumentene. Han har komponert mange verker for strykeensembler med ulik besetning, blant dem to fiolinkonserter og symfonien «Voices» fra 1991, skrevet da komponistens hjemland var i ferd med å frigjøre seg fra det mangeårige Sovjet-regimet.

Vasks studerte kontrabasspill ved det latviske statskonservatorium fram til 1970 og deretter komposisjon til 1978. Under Sovjet-regimet ble hans musikk motarbeidet, men siden har hans meditative kombinasjon av latvisk folketoneuttrykk og moderne virkemidler (særlig påvirket av polske avantgardister) gitt den internasjonale utbredelse.

Konserten for bratsj og strykeorkester ble skrevet i 2014 og urframført av ukrainskfødte Maxim Rysanov, som den er tilegnet. Den er typisk for Vasks stil, med sterke

kontraster mellom gjennomskinnelig ro og dyp desperasjon. I et forsøk på å beskrive komposisjonen skriver Ralph Graves: «Forestill deg at Arvo Pärt hadde skrevet på nytt Ralph Vaughan Williams' «Fios Campi» [suite for solobratsj, blandet kor og lite orkester]. Bratsjen er verkets sentrale skikkelse der den flagrer gjennom orkesterets lydsky som en sommerfugl. Til tider er det hjerteskjærende vakkert».

Strykernes akkompagnement er varmt og fulltonende, og kommer særlig til sin rett i de langsomme satsene. I den rytmisk pregnante åpningssatsen og i de to midtsatsene (som har omfangsrrike kadenser) stilles solisten overfor betydelige tekniske utfordringer.

Kamp og seier

Få musikkverk er omgitt av så mange legender som Ludwig van Beethovens femte symfoni. Den har bidratt mer enn noen annen komposisjon til bildet av den hårdnakkete gigant i kamp mot en ublid skjebne, og det er mye som taler for at verket har selvbiografiske trekk. Det er hevdet at Beethoven i denne symfonien gjenga Heiligenstadt-testamentet i toner – med andre ord at verket har et utenommusikalsk innhold, en skildring av komponistens egen kamp og seier.

I det dramatiske brevet han i 1802 skrev til sine to brødre, men som aldri ble sendt, og som ble funnet blant hans etterlatte papirer, beveger den 32-årige komponisten seg fra selvmordstanker (fordi han var i ferd med å miste hørselen) til visshet om at han må leve videre for å utføre det oppdrag hans usedvanlige musikk talent hadde gitt ham.

Det overlegne grep på formen kan friste oss til å tro at Beethoven må ha komponert symfonien i en eneste inspirasjonsrus. Hans skissebøker viser noe annet. Ideer ble notert

allerede i 1803 og 1804, like etter at han hadde fullført den grensesprengende «Eroica»-symfonien, hans tredje. Men arbeidet ble lagt til side for den glade fjerde, som ble ferdig i 1806. Deretter arbeidet Beethoven samtidig med de to neste symfoniene, verker som er vidt forskjellige i uttrykket.

Merkverdig nok hadde han opprinnelig tenkt å gi sin femte symfoni en finale i moll. Skissene viser at satsens hovedtema var beslektet med finalen i Mozarts klaverkonsert i d-moll (KV 491), en komposisjon Beethoven var svært opptatt av. Løsningen han til slutt valgte – et triumferende utbrudd i strålende C-dur – endret symfoniens struktur, slik at den faktisk tilsvarer utviklingen i Heiligenstadt-testamentet. Lewis Lockwood betegner i sin biografi verket som en «sinfonia quasi una fantasia».

Første sats er et under av kompositorisk konsentrasjon rundt det berømte «skjebnemotivet». Noe av det som gjør satsen så dramatisk er kontrasten mellom den voldsomme framdriften i de korte notene og «frysingen» av bevegelsen i de lange. Der åpningsmotivet ikke forekommer bygges det allikevel opp spenninger. Annen sats består av variasjoner over en enkel melodi, avløst av mellomspill. Disse begynner stillferdig, men klinger jublende ut med pauker, trompeter og horn. Deretter følger den spøkelsesaktige scherzoen, som riktignok ikke bærer denne betegnelsen, men som har de egenskaper vi forbinder med Beethovens nyskaper bruk av denne formen. En truende atmosfære med innledningssatsens motiv som sentralt element bygges opp i det man kan kalle triodelen.

Skissene viser at det var Beethovens tanke å runde av tredje sats på vanlig måte. Men så snart han hadde det klart for seg at finalen måtte få en seierrik karakter begynte han å konstruere en bro mellom de to siste

satsene, noe som ikke hadde forbilder i symfonilitteraturen. Problemet kostet ham store anstrengelser før han kom fram til den geniale løsningen som alltid har en like overveldende virkning. I utgangspunktet er den femte symfonien instrumentert for en klassisk besetning , men i finalen lot Beethoven piccolofløyte, kontrafagott og trompeter slutte seg til, noe som satte en støkk i tilhørerne da verket ble framført for første gang.

Det skjedde 22. desember 1808 ved en bemerkelsesverdig konsert i Theater an der Wien, hvor også den sjetten symfonien (Pastorale), deler av messen i C-dur, den fjerde klaverkonserten, fantasien for klaver, kor og orkester og sopranarien «Ah, perfido!» sto på programmet sammen med en improvisasjonsavdeling ved komponisten. Det til dels mangefullt forberedte maratonarrangementet skal ha vært en selsom opplevelse, ikke minst fordi teatersalongen var iskald. Det er ikke vanskelig å forstå dem som mente dette var en ufordøyelig aften. Men som Ates Orga skriver: «Publikum var, uten å være klar over det, vitne til at mesterverker som skulle få betydning for vestlig musikalsk tenkning i de kommende hundre år ble født i klang».

HANS H. ROWE

ENDELIG PÅ CD!

Edward Gardner og Bergen Filharmoniske Orkesters internasjonalt bejublete samarbeid med Stuart Skelton i Benjamin Britten's mektige mesterverk.

PETER GRIMES

«A version to cherish»

ALBUM OF THE WEEK, THE SUNDAY TIMES.

«It rarely sounded better»

CLASSICAL ALBUM OF THE WEEK, THE GUARDIAN

«Vil bli et referanseverk blant Britten-innspillinger»

AFTENPOSTEN.

«En musikalsk begivenhet»

BERGENS TIDENDE

CD UTE NÅ

BFUNG OG LEIF OVE ANDSNES

TORS DAG 29. OKTOBER KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

Leif Ove Andsnes er et forbilde for mange musikere. For de unge musikere i BFUng er det både en ære og garantert en enorm inspirasjon når Andsnes nå spiller Mozart sammen med dem i Grieghallen. Eivind Aadland leder konserten som beveger seg fra Cherubinis sørgemarsj, via Mozarts delikate pianokonsert til en grotesk hekkesabbat i Berlioz' fantastiske symfoni.

MACBETH

LØRDAG 7. NOVEMBER KL. 18.00 PREMIERE,
MANDAG 9, ONSDAG 11. OG FREDAG 13. NOVEMBER
KL. 19.00 I GRIEGHALLEN

Høstens opera i Grieghallen er mektig! Verdi elsket Shakespeare, spesielt historien om Macbeth, kongen av Skottland, og hans dødelig ambisiøse kone. Morderisk maktlyst drives ubønnhørlig fram mot en skjebnestyrt avgrunn.

LES MER OM KONSERTENE PÅ WWW.HARMONIEN.NO

GRIEGHALLENS BILLETTKONTOR, 55 21 61 50, 10 - 17 (11 - 14) HARMONIENS KUNDETELEFON: 55 21 62 28, (9 - 15) WWW.HARMONIEN.NO